

TAUTOS SKONIO IEŠKOKITE TURGUJE

*Ekspedicijos dalyviai linksmai nusiteikę
traukia turgaus link*

Sakoma: jei nori pajusti tautos charakterį, nueik į turgų. O nacionalinė ekspedicija visada domisi ne tik tautomis ir jų charakteriu, bet ir skoniais, susipažįsta su nacionalinėmis ir istorinėmis virtuvėmis, ragauja patiekalų, apie kuriuos galima sužinoti tik iš knygų. Taigi tokias patirtis nutarta tęsti ir Ukrainoje. O kur dar pažintys mezgasi geriau nei turguje?

Lvove ne vienas turgus ir turgelis. O žymiausia prekė juose yra ukrainietiški lašiniai – sūdyti, gražūs...

– Tirpsta burnoje... – užsimerkęs skanauja A. Darasevičius ir siūlo visiems. – Paragaukite, nenusivilsite...

Dar viena svarbi turgaus detalė, puikiai deranti prie lašinių, – raugintos daržovės. Jų čia gausu, ir visokių. O keliautojai nutarė patys raugti agurkus statinaitėje. Iš kur ją gauti? Ogi kai bus išlaidžytas Lazdijuose įteiktas medus, statinaitė atliks. Agurkams raugti žurnalistė, prodiuserė, televizijos laidų vedėja Edita Mildažytė renka žoles – krapus, krienių lapus. „Dar česnako, česnako paimkite, – aiškina prekiautoja. – O vyšnių lapų turite?“ Ko jau ko, o vyšnių lapų Ukrainoje pirkti nereikia. Ir dar ažuolų lapų, kad agurkai būtų standesni. O kaip sekasi turguje prekiaujantiems žmonėms? Ar seniai jie tuo verčiasi? Vieni jau 20 metų, kiti – 50. Seniau (tik nežinia kada) buvę geriau...

Patyrę pirkimo džiaugsmą, keliautojai skuba į dar vieną Lvovo turgų – Krokuvos (*Krakowski*) ir čia atranda įdomią tendenciją – kainos čia žemesnės, bet... Vos išvydę

Lvovo turguje su džiaugsmu prie lašinių buvo pirkti agurkų, trešnių, abrikosų, voveraičių

Kažin ar tiek žolių pakaks agurkams užraugti?

„turtingus“ pirkėjus, prekeiviai kainas kelia trigubai. Tačiau kai E. Mildažytė už 1,5 kg baravykų sumokėjo 150 grivnų (taigi – apie 5 eurus), kainos niekam neatrodė per didelės. Ko dar pirkti Lvovo turguje? Žinoma, trešnių, nuo kurių lūžta medžių šakos ir prekystaliai, abrikosų, voveraičių.

Patenkinti pirkiniais, už tokią savo sėkmę keliautojai nutarė save apdovanoti ir sugužėjo į kavinaitę. Mieste smagu stebėti restoranų savininką A. Darasevičių, kai žingsniuodamas gatve jis uodžia kvapus ir pagaliau pasirenka „tinkamą kryptį“.

Pačiame miesto centre kavinėje visiems matant kepėjai minko tešlą, iškočiotus jos lakštus suka ore, paskui į juos vynioja įdarą, kepa, o mums – malonu ragauti tai, ką galima sieti su giliomis austriškomis tradicijomis. Kitur (beje, ir kitur Ukrainoje) to nėra. Tik čia, nes čia buvo Austrija.

Taigi, sluoksniuotasis pyragas (štrudelis) XVIII a. tapo populiarus visoje Habsburgų imperijoje. Ir kava Austrijoje geriama seniai – sako, kad pirmoji kavinė atidaryta po Vienos laimėto mūšio su turkais.

Austriškosios kultūros dalia, kai susitinkama prie puodelio kavos ir gardaus pyrago, yra tradicija, gyvuojanti ir Ukrainos vakaruose. Beje, o kokio štrudelio ragauti? Jų yra visokių – su aguonomis, persikais, kriaušėmis, su sūriu, vyšniomis, grybais. Kurie keliautojams patiko labiausiai? Visi! Ragavo, skanavo ir džiaugėsi. Gyrė ir visi kalbėjo: vargu ar kitur tą matysime...

Tiesa, net ir grįžus į stovyklą skoniai buvo prisiminti raugiant agurkus. Čia vėl atgimė visų išmonės, prisiminimai, močiūčių receptai. Statinaitė su agurkais dabar keliaus kartu, nes vieną dieną jų labai prireiks. Kam? Palaukite, keliaukite sykiu ir viską sužinosite!

UŽ KADRO...

*Tikri rankų darbo koldūnai, kurių gali
nuspirti čia pat, turguje*

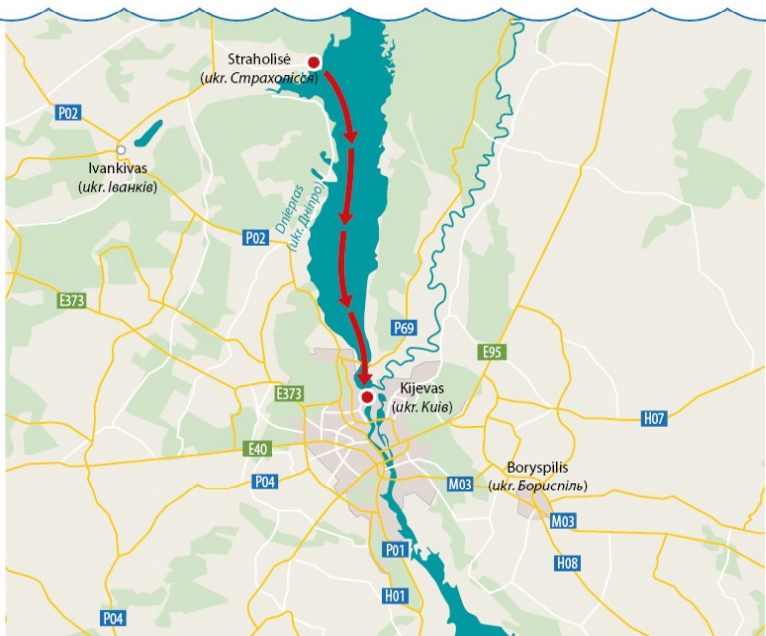

LAIVAI PLAUKIA DNEPRU

Simas Knapkis rūpinasi vėliava

Nuo Lietuvos iki Černobylio priegių, Dniepro pakrančių, tolimas kelias, ypač laivams. Žinoma, yra galimybė keliauti Nemunu, paskui Ščiara, Oginskio kanalu ir Pripetės upe išplaukti į Dnieprą... Tačiau ekspedicijos greitaeigis kateris ir sielininkų valtis „Vytis“ atkeliaavo kartu su automobiliais. O štai svarbiausio laivo „Vytautas Didysis“ keliautojai nesulaukė. E. Mildažytė tvarko Lietuvos istorinę vėliavą, kuri anksčiau plaukė virš Trakų pilies, o dabar turi iškilti ant Dniepru plauksiančio „Vytauto Didžiojo“ stiebo. Tik nei to stiebo, nei laivo nėra.

Į vandenį nuleidžiami mažesnieji laivai, kapitonai juos paruošia kelionei, savotiškoje lo-terijoje atrenkami tie keliautojai, kurie plauks su kapitonais. Vietinis žvejys per švendrynų labirintą laivus išveda į Dnieprą. Priekyje – 1000 kilometrų kelias. Ar jis galėjo būti kitoks?

Taip, galėjo. Planuojant ekspediciją per Ukrainą, pradžia buvo numatyta Smolenske, Rusijos teritorijoje, kur kažkada stovėjo Vytauto pulkai. Pasirinkus tokį maršrutą, būtų plaukta per visą Baltarusiją, paskui – per Ukrainą. Tačiau plaukiant tokiu keliu, išvykus per Jonines, kaip juokavo keliautojai, Juodąją jūrą pasiektum tik per bulviakasį... Iš tikrųjų net ir šis „lengvasis“ kelionės variantas bus ne iš lengvųjų.

Simas Knapkis ima vairuoti „Vyty“, su juo plaukia Svaras, jo sūnus Mykolas, taip pat Edita ir Edmundas

Taiigi prie greitaeigio katerio vairo – M. Dobrovolskytė. Akylesni keliautojai ir nacionalinės ekspedicijos laidų žiūrovai gali prisiminti žvitrai merginą, pirmosios kelionės Nemunu metu Mingės (Minijos) kaime kepusią nėgės.

Tai ir buvo Monika.

– Ana yra žuvėja? – juokais klausia prof. A. Bumblauskas. Mingėje keptos nėgės, padovanotas karklinis bučius ir dailia vietine tarne šnekėjusios šišioniškės merginos jam buvo „labai fein“!

Negalėdamas stoti prie savo didžiojo laivo vairo, kapitonas ir laivadirbys S. Knapkis ima vairuoti „Vyty“, su juo plaukia neatskiriama šio laivo dvasia Svaras ir jo sūnus Mykolas, taip pat Edita ir Edmundas. Norinčių, žinoma, buvo daug.

Monika Dobrovolskytė su kolegomis ruošiasi kelionei

KURIS ŽVĖRIS UKRAINIETIŠKAS?

Kijevo zoologijos sodas

– Kaip jūs suspėjate viską pamatyti ir iširti? – tokį klausimą nacionalinės ekspedicijos komanda girdi labai dažnai. – Juk teritorijos didelės, viską surasti, pamatyti...

Iš tikrųjų – visko ir nespėjame. Tikroji gamtininkų ekspedicija truktų labai ilgai. Reikėtų ieškoti, rinkti, fiksuoti, stebėti. Tad jeigu nacionalinės ekspedicijos dalyviai nori sužinoti, kuris žvėris, paukštis ar roplys yra tikrai ukrainietiškas, geriausia keliauti į Kijevo zoologijos sodą ir viską atrasti vienoje vietoje.

Geranoriškas zoologijos sodo darbuotojas Kirilas rodo savo sodo naujienas. Kijevo zoologijos sodas, už Lietuvos zoologijos sodą didesnis bent trejetą kartų, išgyvena nemenkas bėdas, bendras visai posovietinei erdvei: viskas pasenę, viską reikia perstatyti, trūksta lėšų. Todėl tenka verstis savo išgalėmis, savo gebėjimais. Štai naujoji Dniepro žuvų ekspozicija. Joje tai, ką žvejoja ir mūsų žvejai – nuo ešeriuo iki karšio, storkio. Tiesa, yra ir viena tikrai vietinė rūšis, tai eršketas sterlė. Jis neužauga didelis, ne taip seniai, iki didžiųjų užtvankų statymo, ši rūšis migruodavo tarp jūros ir upės. Dabar žuvimi praeive vadinama sterlė Dniepre negyvena. Žinoma, Karpatų upokšniuose galima ieškoti tik tam regionui būdingų žuvelių – kirtiklių, buožgalvių. Tačiau tokioms žuvims sukurti sąlygas zoologijos sode kol kas neįmanoma. Bent kol kas...

Pirmosiomis dienomis keliautojai matė žalčius – geltonskruosčius, kaip ir Lietuvoje. Zoologijos sode jie tikėjosi išsvysti visas Ukrainos roplių rūšis – raštuotąjį, eskulapo žalčius, dar vandeninį, stepinę angį... Deja, čia pavyko rasti tik raštuotojo žalčio jauni-

Kijevo zoologijos sode užaugęs taurasis sakalas

Rudosis meškos jaučiasi labai patogiai

klį, dar neturintį gražios, suaugusiems šios rūšies ropliams būdingos spalvų paletės. Ir balinis vėžliukas – tik mažas egzempliorius.

– Ar baliniai vėžliai čia reti?

– Ne, tai visai įprasta rūšis, – ramina zoologai.

Ją galima pamatyti daug kur. Tik problema: tų vietų mažėja, jos seklėja, sausėja. Ukrainiečiai balinį vėžlį ketina įrašyti į savo Raudonąją knygą.

Keliaudami per zoologijos sodą ekspedicijos gamtininkai žavisi Prževalskio arkliais, naujoviškai įrengtame voljere su priekine stikline siena gyvenančiomis rudosiomis meškomis.

– Gal jos karpatinės, gal vietinės?

– Ne, ne vietinės...

– O gal ekspozicijoje yra karpatinė lūšis? Arba švilpikų, starų?

Pasirodo, ir šių Ukrainos gyventojų čia nėra. O labai tiktų dėmėtoji salamandra – uodeguotasis Karpatų regione gyvenantis varliagyvis. Jis unikalus, kitur jo neaptiksi. Tačiau ir salamandrų zoologijos sode nėra.

Tad kuo jis gali pasigirti? Puikia pelėdų kolekcija; štai didžiųjų apuokų šių metų jaunikliai jau skraido. Ir tauriųjų sakalų, gyvenančių šalies pietuose, stepėse, jaunikliai jau tėvų dydžio. Juodieji gandrai taip pat užaugino vaikus, kasmet peri pilkosios gervės. Jei zoologijos sode gyvūnai veisiasi, vadinasi, sąlygos jiems yra visai neprastos.

Zoologijos sodai – ne pramogai. Viena svarbiausių jų funkcijų yra šviesti, mokyti, pasakoti apie pasaulio gyvūniją. Žinoma, čia reikėtų gauti žinių ir apie Ukrainos gyvūnus, ko keliautojai labiausiai tikėjosi.

Tiesa, Kijevo zoologijos sode buvo surastas vienas lietuviškas paukštis. Ne, jis nėra Lietuvos endemikas, perintis tik mūsų šalyje. Tai – paprasta gulbė nebylė su ant kaklo uždėtu mėlynu plastikiniu žiedu. 2011 m. ji sužieduota Lietuvoje, 2012 ir 2013 m. žiemojo Lenkijoje. 2014 m. Ukrainoje žiemą ji įšalo į ledą, buvo išgelbėta ir priglauta zoologijos sode, kur rado sau porą ir čia peri jauniklius. Gali būti, kad toks tarptautinio paukščių bendradarbiavimo atvejis yra ne vienintelis.

Taiigi zoologijos sode ukrainietiško žvėries keliautojai neišvydo. Tačiau prieš akis – dar beveik visa Ukraina, jis tikrai nuo jų nepasislėps.

Raudonausis vėžlys

KAZOKAI ISTORIJĄ RAŠO KARDAIS

Atkurtoje Zaporožės sečėje keliautojai godoja liūdną kazokų likimą: XVI a. susibūrusių Zaporožės kazokų istorija baigėsi po 200 metų, kai Jekaterina II panaikino sečę, kazokai buvo iškeldinti, kiti išsikėlė patys. Rusijoje kazokai įgavo naują „veidą“, iš laisvųjų karių pavirto baudžiamaisiais būriais. Tai negi viskas taip ir išnyko, negi nepamatsim gyvo kazoko? Tik atkurtus, atstatytus sečės pastatus, muziejų?..

Kazokai gyvena! Jie atgimė griūvant Sovietų Sąjungai, o jų atgimimo centru ir vėl tapo Zaporožė. Daug senųjų laikų kazokų palikuonių pasirinko kazokišką gyvenimo būdą – ne po darbo, laisvadieniais ar per atostogas, bet visada, nuo pradžių iki pabaigos.

Kazokas – karys. Jis turi būti tvirtas, vikrus, išmanus. Ginklai jo rankose turi groti, jo žirgas – šokti ir savo valdovą suprasti iš pusės žodžio, judesio ar žvilgsnio. Su kazokais, ginklais, žirgais keliautojai susipažįsta sečės pakraštyje, pašlaitėje, nuo kurios atsiveria Zaporožės hidroelektrinės užtvankos vaizdas. Išdėlioti kazokų ginklai atrodytų paprastai – kardai, lankai su strėlėmis, vėzdai ir bizūnai, tačiau kovoja ne jie, kovoja kariai. Kaip pasveikinimas dryksteli patranka, o paskui jau švytruoja kardai. Kardas, dažniausiai trumpas, turkiškas, buvo šventas kazoko ginklas. Įgudusiam kariui kardas – lyg rankos tęsinys, kuris judrus, vikrus. Jei būdavo pažeidžiama ranka, kardą kazokas stverdavo kita ranka – ji taip pat buvo išlavinta kovai. Tiesa, kai kurie kazokai kovodavo kardus laikydami abiejose rankose, tokius karius vadindavo dvirankiais.

– Manote, kad tai – netikri kardai? – j žiūrovus kreipiasi saulėje įdeges, rudaakis vyras vešliu kazokišku kuodu. – Žiūrėkite!

Jis mosteli kardų ir jo delne laikytas agurkas kertamas perpus. Ar reikia sakyti, kad ranka sveikut sveikutėlė...

Trumpus, turkiškus kardus keičia ilgi – europietiški, kokie buvo lietuvių ir lenkų kariuomenėje. Jie netinka pėsčiajam kariui, tai – raitelio ginklas.

Šiandieninės Ukrainos teritorijoje kažkada buvo prijaukinti arkliai. Be jų stepių gyventojai buvo bejėgiai. Žirgas kazokui toks pat svarbus kaip ir ginklas. Štai kazokai demonstruoja, kaip žirgas gulasi ant šono tarp stepės žolių, o pats karys su trumpu torišku raitininko lanku tyko jo ieškančių priešų. Paskui žirgas lekia šuoliais, o kazokas iš balno vis tempia lanką, leidžia net po dvi strėles ir jos pataiko į taikinius.

– Tai ne žaidimas ar vaidinimas, – sužavėtas džiaugiasi Selemonas, o Svaras jam atitaria:

– Tai tikrasis jų gyvenimas! Jie pasirinko tokį kelią...

Kartu su kazokais veikia ir keletas berniukų – tokiais pat drabužiais, tokiomis pat šukuosenomis. Jie – mokiniai, vadinami džurais. Kazoku užaugama, tai yra gyvenimo būdas, filosofija, nusiteikimas. Šie vaikai po 10–15 metų bus patys tikriausi Ukrainos kazokai.

– Man patinka jų grupės lyderis... – nuo darnaus veiksmo apsalęs prof. A. Bumblauskas. – Visas čia lyg surežisuota, dailu, tikslu. Gali imti ir kelti į bet kurią sceną... Tai jums ne skansenas, kur vyrai raudas atlieka. Čia – tikra!

Ekspedicijos dalyviai kartu su Zaporožės kazokais

Ateina metas bizūniui – pinti iš odos, lankstūs ir tvirti, jie kartais siekdavo net 9 m. Pačiam gale esantis mazgas skrenda garso greičiu – 100 kilometrų per valandą. Bizūnu ginkluotas kazokas kovodavo lyg su kardų. Svarbiausia – jų rankose bizūnas veikia lyg tikslus prietaisas. Ar tikrai?

Iš keliautojų tarpo išrenkamas E. Jakilaitis, į šonus ištiestose rankose jis laiko po ilgą kiekio stiebą. Juokaudamas ir šiek tiek erzindamas nacionalinės ekspedicijos idėjinį vadą, kazokas švysteli bizūnu, nukerta vieną stiebą, paskui – kitą. Kaip paprasta, ar ne?

Labiausiai kazokai patiko ekspedicijos merginoms – su jomis fotografavosi, kėlė ant savo žirgų, kai ką net pabučiavo. O visus sužavėjo senas kazokiškas šaunamasis ginklas – 12 šūvių „kulimiotas“. Sako, kad jų būta ir didesnių – po 40 šūvių ir 40 vamzdžių, lyg tobulas muzikos instrumentas.

– Mums čia patiko labiau nei riterių pasirodymai Gneve Lenkijoje! – džiūgavo ekspedicijos merginos. – Ten buvo vaidinimas, o čia... Čia visi ginklai tikri, aštrūs. Čia – tikra ir pavojinga!

O atlikėjai Svarui visas matytas vaizdas susidėliojo į tokią mintį:

– Kazoką auklėja ne tik tobuli ginklai ir techninis pasiruošimas. Svarbu, ką jis turi širdy ir kokią žinią neša visiems: mes, kazokai, esame iš šios žemės, čia mūsų šaknys, namai, mūsų niekas nugalės!

Berniukai noriai perima tėvų tradicijas

2018 METŲ NACIONALINĖ EKSPEDICIJA „DNIERU PER UKRAINĄ“

2018 metų ekspedicijos vadovas
istorijos profesorius *Alfredas Bumblauskas*

Ekspedicijos dalyviai
gamtininkas, rašytojas *Selemonas Paltanavičius*
žurnalistas, prodiuseris, televizijos laidų vedėjas *Edmundas Jakilaitis*
žurnalistė, prodiuserė, televizijos laidų vedėja *Edita Mildažytė*
televizijos laidų vedėjas *Robertas Petrauskas*
atlikėjas *Gabrielius Liaudanskas-Svaras*
istorijos mokslų daktarė *Barbara Stankevič*
istorikė *Luka Lesauskaitė*
restoranų vadovas, someljė *Arminas Darasevičius*
lenktynininkas *Benediktas Vanagas*
istorijos doktorantas *Simonas Teškevičius*
ornitologė *Ingrida Meškinytė*

Laivo kapitonai
Simas Knapkis, Monika Dobrovol'skytė

Moksleiviai
Mykolas Liaudanskas
Uosis Knapkis

Nacionalinės ekspedicijos pradžia
2018 m. birželio 20 d.

Nacionalinės ekspedicijos pabaiga
2018 m. liepos 11 d.

Išvyko – iš Lazdijų
Pradėjo plaukti – Dniepro upe nuo Černobylio
Atplaukė – į Juodąją jūrą
Dniepru nuplaukė – apie 1000 km

Plaukė laivais – Nemuno aukštupio valtimi „Vytis“, vytinės tipo
upių laivu „Vytautas Didysis“ ir greitaeigiu kateriu
Valties „Vytis“ ir laivo „Vytautas Didysis“ laivadirbys – *Simas Knapkis*
Valtis „Vytis“ pastatyta – 2016 m.
Laivas „Vytautas Didysis“ pastatytas – 2017 m.

EKSPEDICIJA KELIA SPARNUS

- – plaukimo pradžios ir pabaigos taškas
- plaukimo kryptis
- – aplankyta vietovė

Kiekvienai ekspedicijai ruošiamasi ilgai – vieni jos dalyviai iš anksto pervažiuoja, iš-tiria ir „parengia“ maršrutą, kiti derina būsimus susitikimus. Dar kiti, kam teks šmėžuoti prieš televizijos kameras, ieško įdomių faktų, skaito, kaupia informaciją. Taigi ekspedi-cija prasideda dar gerokai prieš... jos pradžią.

Pagaliau ateina diena, kai viskas žinoma, kai sukrautos kelioninės kuprinės ir atverčiamas pirmasis nacionalinės ekspedicijos kalendoriaus lapas.

Jau tapo tradicija kiekvienų metų nacionalinę ekspediciją išlydėti iš Vilniaus, iš S. Konarskio gatvėje esančio Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (LRT) būstinės kiemo. Saulėtą 2018 m. birželio rytmetį dryžuotais marškinėliais ekspedicijos dalyvių pulkelis ir ne mažesnis ekspedicijos sėkmę užtikrinančios „kranto komandos“ pulkas bendravo su žiniasklaida. Istorijos profesorius Alfredui Bumblauskui paskambinus LRT

Nacionalinės ekspedicijos dalyviai pradeda kelionę iš Vilniaus

būstinės kieme stovinčiu Laisvės varpu, visi sėdo į automobilius ir pasuko Pietų Lie-tuvos link. Prieš akis – ilga kelionė per visą Ukrainą, o kol kas viskas yra tik mintyse, planuose. Tačiau visa tai – jau čia pat...

Prieš Jonines savo grožį iki pat horizonto išdriekusi vasara žadėjo smagią kelionę. Dangumi plaukė balti debesys, lingavo vingiavo kelias, visą automobilių vilkstinę at-vedęs į Lazdijus. Atsisveikinti kaskart iš kito miesto – taip pat nacionalinės ekspedi-cijos tradicija. Nuo čia ir buvo pradėti skaičiuoti tikrosios kelionės kilometrai.

Lazdijų miesto aikštėje keliautojus sutinka dainininkai, rankomis austomis, siuvi-nėtomis vėliavomis plevėsuojantys miestelėnai. Pro Lazdijus ekspedicijos kelias dar nebuvo vingiavęs, tad dabar puiki proga papasakoti apie patį projektą, apie šių metų sumanymą aplankyti pietines Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) teritorijas.

Prof. A. Bumblauskas dalijasi jau buvusių ekspedicijų patirtimis ir susieja jas su šių metų kelionės tikslu – Ukraina. Tačiau yra ir kitų reikalų – štai lenktynininkui Benedik-tui Vanagai tenka skaičiuoti, kiek Vyčių yra didžiojoje miesto aikštėje, – pasirodo, jų penketas. Apie galimas kelionės problemas pasakoja Lazdijų krašto artojas ir keliauto-jas Algirdas Motiejūnas, prieš aštuonetą metų kartu su kitais raitininkais žemaitukais nujojęs iki pat Juodosios jūros. Žemaitukai tikrai gėrė jūros vandenį... Ne pasakos yra tai, kad Vytauto kariai žirgus Juodmaršė girdė!

Priimta, pamylėta ir išlydėta ekspedicija pajuda iš Lazdijų. Čia pat Lenkija – Au-gustavas, nuorodos į Radvilų Goniondzą, Žygimanto Augusto Knišią, Balstogė, Belovežo girios prieigos. Keliautojai su nostalgija žvelgia į pernai lankytas vietas. Dešimties automobilių kolona, plevėsuodama lietuviškomis vėliavomis, turi įveikti pirmuosius 400 km.

Nepasakysi, kad vasara nelepina. Kur ten! Karštis toks, kad ilga kelionė automobiliu vargina. Gerai, kad keliautojai visada randa kuo užsiimti: studijuoja maršrutą, poilsio aikštelėje surengia varžybas, kas greičiau žolės kuokštu privilios saulėje kepančias karvutes. O restoranų vadovas, someljė Arminas Darasevičius svajingai pasakoja apie šaltibarščius. Jie keliautojų tikrai laukė kelionės pabaigoje, Liublino prieigose.

Lazdijuose juos išlydėjo tautiškai pasipuošę ir šventiškai nusiteikę gerbėjai

